

УДК 377/378 «71»: 316.322 (7/8: 71)

*Наталія Авшенюк,
м. Київ*

ГЛОБАЛЬНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКИХ І КАНАДСЬКИХ УЧИТЕЛІВ

Стаття присвячена визначенню сутності глобальної освіти та глобальної компетентності, що є невід'ємним компонентом професійного розвитку сучасного вчителя як суб'єкта міжнародної освітньої реальності. Охарактеризовано тривимірну структуру взаємопов'язаних складових глобальної компетентності вчителя: етичний вимір, діяльнісний вимір, академічний вимір.

Ключові слова: *глобалізація, глобальна освіта, глобальна компетентність учителя, тривимірна структура глобальної компетентності вчителя (етичний вимір, діяльнісний вимір, академічний вимір).*

Глобалізація призвела до посилення частоти та збільшення типів взаємодії між людьми різного соціокультурного походження, переважно завдяки прискореному розвитку телекомунікаційних технологій, а також зміні способів виробництва й торгівлі товарами і послугами. Імміграція, торгівля та комунікація надають більшості людей із різним світоглядом і культурними цінностями безпрецедентні можливості взаємодії і водночас ставлять перед ними складні виклики, пов'язані насамперед із проблемами соціокультурної ідентифікації в сучасному диверсифікованому суспільстві. Таким чином глобалізація суттєво трансформує спосіб життя більшості людей в усьому світі. Той, хто навчиться розуміти ці трансформації і використовувати їх як переваги у власному розвитку (тобто набуде глобальної компетентності), – виграє від глобалізації, інші ж повсякчас поставатимуть перед безліччю викликів і проблем.

За результатами дослідження освітньої асоціації «Партнерство у розвитку компетентностей для XXI століття», серйозне зацікавлення глобальною освітою та необхідністю набуття глобальної компетентності висловили американські студенти та їх

батьки. Так, 2 із 5 респондентів вважають глобальну компетентність дуже важливою, і лише 6 відсотків опитаних погоджуються, що їхні університети здійснюють достатню роботу з формування в них таких знань і вмінь, а 76 відсотків – бажають знати про глобальні проблеми набагато більше [6, с. 3].

Експерти з північноамериканських університетів переконані, що підготовка до оволодіння такими знаннями й уміннями повинна починатися з раннього дитинства, щоб із віком досягти найвищого рівня розвитку глобальної компетентності й усвідомлення відповідності отриманої освіти вимогам сучасного світу. Унікальна роль учителя при цьому полягає у визначенні, як і коли вихованці починають зазнавати впливу диверсифікованого суспільства, тобто педагог допомагає учням розвивати відносини, що готуватимуть їх до гармонійного співіснування в умовах соціокультурної різноманітності. Отже, приходимо до розуміння, що соціальна складова професійної діяльності вчителя в сучасних умовах набуває все більшої ваги. На перший план виступають питання відповідності професійно-педагогічної підготовки вчителя соціокультурним особливостям громади та стратегії цілеспрямованого формування глобальної компетентності майбутнього вчителя впродовж його професійної підготовки та подальшого розвитку [1].

Значного успіху, на нашу думку, в обґрунтуванні глобальної освіти й глобальної компетентності досягли американські та канадські дослідники й викладачі. Маємо сподівання, що їх науковий доробок стане в нагоді вітчизняним педагогам у розробці навчально-методичного забезпечення програм професійного розвитку вчителів в Україні.

Мета статті полягає у визначенні сутності глобальної освіти та характеристик глобальної компетентності, що є невід’ємним компонентом професійної розвитку сучасного вчителя як суб’єкта міжнародної освітньої реальності.

Дослідження показує, що невелика кількість вищих навчальних закладів США й Канади формує та розвиває в студентів ключові компетентності, необхідні їм у подальшій професійній діяльності для співробітництва з іноземними колегами, зокрема у вирішенні нагальних глобальних проблем: 1) покращення життєвих умов і зниження рівня бідності; 2) досягнення сталих форм взаємодії людини й навколишнього середовища; 3) розвиток

глобальної торгівлі; подолання епідеміологічного поширення хвороб; 4) створення умов для тривалого миру й безпеки.

Безумовно, це дуже складне завдання, вирішення якого потребує міждисциплінарного підходу та часом контраверсійних шляхів. Підготовка студентів до роботи у складних і суперечливих умовах глобалізованого світу й визначається як основне завдання *глобальної освіти*, котра, на жаль, майже відсутня в переважній більшості університетів.

Зважаючи на поширення інтеграційних процесів дослідники, зокрема представники канадської наукової школи (Д. Браун, Д. Прайсверк, М. Сенд, І. Стокко та А. Янг) виокремлюють пріоритетну галузь професійної діяльності педагога – глобальну освіту, котра містить п'ять складових, а саме:

1) експериментальна освіта – спирається на інноваційні міжнародні програми розвитку й вивчення стану справ у країнах, що розвиваються, визначення ролі Канади в інтернаціональному цивілізаційному прогресі, й заохочує звертатися до розв'язання глобальних світових проблем;

2) екологічна освіта – сприяє розумінню екологічних проблем і допомагає в розвитку свідомої поведінки щодо оточуючого середовища;

3) правова освіта – розкриває громадянські, політичні, економічні та соціальні права в загальноосвітньому контексті;

4) виховання миру – вивчає проблеми війни й роззброєння, заохочує міжнародне порозуміння на глобальному, національному та локальному рівнях;

5) полікультурна освіта – забезпечує розуміння природи культурно неоднорідного суспільства й толерантне ставлення до нього [3, с. 5].

Таким чином, глобальна освіта вважається могутнім засобом впливу на особистість через поєднання загальнолюдських проблем із місцевим матеріалом, який підносить їх значущість для учнів і студентів. При цьому більш наочно виявляються економічні й культурні зв'язки між різними країнами. В основі глобального виховання лежить необхідність розуміти, усвідомлювати та звертатись до загальних проблем, що непокоять світову спільноту.

Науковці й педагоги-практики зауважують, що метою глобальної освіти, насамперед, учителя є розвиток так званої «*глобальної компетентності*», котра уособлює знання про складну

природу світу, уміння інтегрувати на міждисциплінарному рівні шляхи вирішення глобальних проблем. Глобальна компетентність також містить морально-етичний компонент, що уможливорює мирне, поважливе й продуктивне співробітництво з представниками диверсифікованого суспільства з різних географічних регіонів [7, с. 6].

Глобальна компетентність, за американським ученим Фернандо Раймерзом, має тривимірну структуру взаємопов'язаних складових, а саме:

1) *Етичний вимір* – позитивне ставлення до культурної різноманітності та визнання глобальних загальнолюдських цінностей, що поважають відмінність і несхожість. Це вимагає усвідомлення власної ідентичності та самоідентифікації, а також емпатії по відношенню до інших особистостей із різною ідентичністю; розуміння відмінності цивілізаційних потоків і здатність убачати в цих відмінностях можливості для конструктивної взаємодії між учнями та педагогами-колегами; переконання у рівності можливостей і прав усіх особистостей і відповідну діяльність щодо захисту цих прав.

2) *Діяльнісний вимір* – уміння здійснювати комунікацію різними мовами, що використовуються у країні проживання.

3) *Академічний вимір* – ґрунтовні знання з всесвітньої історії та географії, усвідомлення міждисциплінарного характеру універсальних проблем людства щодо збереження здоров'я, кліматичних змін, економічних коливань і розуміння сутності процесу глобалізації, а також здатність до критичного й креативного осмислення комплексності сучасних глобальних викликів.

У межах навчально-виховного середовища ці виміри проектується на три ортогональні (прямокутні) вектори: 1) вектор, спрямований на розвиток характеру, почуттів і цінностей; 2) вектор, спрямований на формування умінь, розвиток мотивації до діяльності, а також необхідних для діяльності компетентностей; 3) вектор, спрямований на розвиток пізнавальних здібностей, академічного знання та здатності до пізнання глобальних явищ [7, с. 7].

Як бачимо, глобальна освіта є багатовимірним явищем, а відтак потребує застосування комплексу спеціальних предметів, під час викладання яких розкривалася б сутність глобалізації,

формувався б уміння використовувати ці знання для вирішення практичних проблем, а також розвивалися б риси характеру, необхідні вчителю для досягнення глобальних етичних цілей. Багатовимірний характер глобальної компетентності допоможуть розкрити такі предмети, як: всесвітня історія, географія, іноземні мови, культурологія, соціологія, критичне читання. Великого значення при цьому набуває опанування основ наукових досліджень і здійснення наукових проєктів, що віддзеркалює транснаціональну природу наукових відкриттів людства. Ключовим у розвитку глобальної компетентності є заохочення студентів – майбутніх учителів до участі в міжнародній освітній діяльності, котра в реальному часі сформує відповідні уміння й навички, яких неможливо набути, сидячи за підручниками.

З огляду на тривимірний характер глобальної компетентності, зацентруємо на тому, що розвиток кожного з вимірів може посилювати один одного. Наприклад, навчання читанню іноземною мовою сприяє аналізу іншомовних текстів, а відтак відкриває доступ до знань про певну культуру й суспільство, що у свою чергу, посилює позитивне ставлення до глобальних проблем. З іншого боку, ці виміри представляють цілком самостійні галузі знань, тому можуть плануватися в курикулумі й викладатися окремо.

Викладачі американських університетів Ф. Раймерз, Дж. Коен, М. Мелін переконані, що етичний вимір, включаючи цінності, ставлення й уміння, що відображають відкритість, зацікавлення й позитивне сприйняття варіативності вираження людської культури, являє собою міжнародно- й глобально визнану рамку загальнолюдських цінностей. У своїй найпростішій формі вони проявляються в толерантному ставленні до культурної різноманітності. Вищий рівень їх розвитку передбачає визнання несхожості у крос-культурному контексті; культурну мобільність і адаптивність, що необхідні для розвитку емпатії, довіри та ефективних міжособистісних стосунків у диверсифікованому суспільстві [7, с. 11].

На нашу думку, етичний вимір глобальної компетентності значною мірою співзвучний із міжкультурною компетентністю вчителя, котра також передбачає наявність у нього знань про різноманітні культури та освітні системи, що допомагає йому адаптувати свій стиль викладання до інших культурних контекстів,

а також виховувати в учнів демократичні соціальні цінності, самобутні національні традиції у контексті глобальних людських цінностей. Як досить складне явище, міжкультурна компетентність потребує певної системи розвитку. Так, американська дослідниця й педагог А. Морі в результаті багаторічної роботи в Центрі міжнародної освіти, розробила й апробувала на практиці в американських університетах систему розвитку міжкультурної компетентності вчителів, що передбачає, зокрема, такі види діяльності:

1) саморефлексія і самооцінка – розмисли й самооцінка допомагають особистості в осмисленні цінностей і поведінки. Цей процес ідентифікує досвід і сильні якості особистості, а також поглиблює самоусвідомлення необхідності розвитку. Розвитку самоусвідомлення сприяє ведення щоденника, дискусії в малих групах, читання;

2) експериментальна діяльність – відкриває можливості для відпрацювання великої кількості стилів навчання і допомагає усвідомити, що знання – це продукт осмисленої інтеріоризації інформації. Досвід прямої крос-культурної діяльності допомагає відчувати потребу у змінах і підтримує мотивацію до змін. Такий досвід передбачає екстенсивну взаємодію з представниками іншої культури (програми обміну студентами й викладачами, навчання в іншій країні, локальне занурення в іншу культуру), участь у міжнаціональних дослідженнях, конференціях, роботу зі студентами з різних країн. Іншим прикладом експериментальної діяльності може бути демонстрація успішних прикладів навчальної роботи та рольові ігри;

3) читання – є невід’ємною частиною академічного життя, а також важливим інструментом набуття знань глобальної тематики. Читання, що супроводжується груповими дискусіями з представниками інших культур, провадить максимально ефективний вплив на формування глобальної компетентності;

4) семінари і тренінги – найбільш ефективними є семінари, які передбачають активну участь усіх учасників. Вони є ефективним інструментом підвищення рівня усвідомлення проблеми, накопичення досвіду та формування мотивації й інтересів до проблеми глобальної освіти;

5) дослідницька діяльність є ефективним засобом залучення до вивчення проблематики. Результати цих досліджень учитель

може використовувати в повсякденній роботі з учнями, що підвищить ефективність навчального процесу [4].

Другим виміром глобальної компетентності є володіння іноземними мовами, що дозволяє здійснювати групову та індивідуальну комунікацію різними формами мовлення з носіями інших мов. Термін «іншомовна комунікативна компетентність», яким користуються дослідники, що працюють в галузі навчання іноземних мов, уперше був запроваджений у науковий вжиток Д. Хаймзом. Він визначив його як «знання, що забезпечують індивідові можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування, тобто того, що необхідно знати тим, хто говорить, для досягнення успіху в комунікації у середовищі іншомовної культури» [2, с. 151]. Найефективнішим ресурсом для розвитку іншомовної комунікативної компетентності визнано, передусім, спілкування з кваліфікованими викладачами в навчальному процесі університету або спілкування з автентичними носіями мови, що вивчається, під час закордонного стажування, дистанційного чи транскордонного навчання в університетах – партнерах академічної мобільності.

Академічний вимір глобальної компетентності передбачає оволодіння знаннями різних соціально-гуманітарних галузей наук із порівняльної точки зору, зокрема: порівняльної і всесвітньої історії, історії культури, антропології, політології, міжнародної економіки, зарубіжної літератури, а також уміннями системного мислення для комплексного вирішення глобальних проблем. Ми поділяємо думку колег із північноамериканських університетів про необхідність такої компетентності для фахівця будь-якої спеціальності у XXI ст., що характеризується постійним генеруванням викликів глобального масштабу.

Одним із прикладів може слугувати феномен так званого «парадоксу народонаселення» (population paradox). По суті, це явище є вираженням демографічних рухів, а саме: загальне покращення соціальних стандартів у всьому світі призвело до двох антагоністичних тенденцій. З одного боку, спостерігається зниження народжуваності в розвинених країнах, а з іншого, – збільшення рівня народжуваності у країнах, що розвиваються, що у свою чергу суттєво змінює світовий демографічний баланс. Зазначені демографічні тенденції впливають на глобальний поступ торгівлі й сфери споживання товарів, енергозбереження й

використання ресурсів і міжнародних відносин загалом. Визначення чинників окреслених демографічних тенденцій і пошук інноваційних способів функціонування в таких умовах потребує від сучасних спеціалістів, зокрема, знань про культурні особливості різних суспільств; про нерівність у розподілі ресурсів; про особливості економік, що швидко розвиваються тощо.

Експерти наголошують, що відповідні знання й уміння мають формуватися за допомогою міждисциплінарного підходу, котрий розглядається як нова методологія розвитку курикулумів вищих навчальних закладів у розвинених країнах, осіб США й Канаді. Міждисциплінарність при цьому може реалізовуватися як шляхом інтеграції нового змісту та форм навчання в наявні програми, так і шляхом впровадження нових навчальних предметів [5, с. 319]. Важливого значення також набувають екстра-курикулярні форми інтернаціонального навчання, зокрема організація та проведення відео-конференцій зі студентами іноземних університетів; навчальних туристичних поїздок у межах діяльності «літніх університетів»; спільних семінарів на основі соціального партнерства з музеями, бібліотеками, видавництвами, медіа-провайдерами тощо. Зазначені спільні проекти допоможуть студентам усвідомити масштабність і різноплановість багатьох транснаціональних проблем, а також розвинути здатність перспективного бачення щодо вирішення цих проблем з урахуванням національних особливостей розвитку певного соціуму.

Отже, глобальна освіта майбутнього вчителя і підготовка до професійної діяльності у глобалізованому середовищі нині не вважається додатковим завданням викладача чи додатковою дисципліною у навчальному плані студента. Відповідно до сучасних тенденцій розвитку освітніх систем глобальна освіта майбутнього вчителя розглядається канадськими й американськими науковцями і практиками як невід'ємна частина загальної інтегрованої педагогічної стратегії вищого навчального закладу, яка втілюється в діяльності викладачів, доборі матеріалів академічних курсів, навчальних і дослідницьких завданнях, що постають перед майбутніми вчителями, у взаємостосунках викладачів і студентів, а також оцінюванні їхніх професійних досягнень і фахового зростання в атмосфері культурної толерантності й порозуміння.

Підсумовуючи проаналізований матеріал, можемо зробити висновок про те, що глобальна освіта вчителя як суб'єкта міжнародної діяльності спрямована насамперед на формування у нього певного комплексу вмінь і навичок, а також відповідного міжнародного світосприйняття, котрі втілюються переважно у: 1) бажанні знати й визнавати культуру іншої людини; 2) відкритості до інокультур у цілому, а також поглядів, віросповідань і мови громадян іншої країни; 3) прагненні опанувати іноземні мови й усвідомлювати культурну цінність мультилінгвізму; 4) визнанні того, що різноманітність здатна посилити й збагатити навчальний процес студентів різного віку; 5) здатності розробляти методика викладання на основі цінностей колективного навчання і мирного розв'язання конфліктних ситуацій; 6) застосуванні інклюзивного підходу, який визнає досвід і цінності іноземних студентів як засобу збагачення навчального процесу всієї групи; 7) прагненні розвинути у студентів крос-культурне мислення та сформувані навички вирішення проблем взаєморозуміння у глобалізованому світі; 8) усвідомленні важливості виховання студентів як громадян глобального суспільства.

Список використаної літератури

1. Погребняк В.А. Підготовка майбутнього вчителя до професійної діяльності у полікультурному середовищі загальноосвітньої школи Канади : автореф. ... канд. пед. наук; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти [Текст] / В.А. Погребняк. – Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2010. – 21 с.
2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Ученик в обновляющейся школе. – М. : ИОСО РАО, 2002. – С. 135-157.
3. Brown D. Meeting Teachers' Global Education Resource Needs with Strategies and Supports / [D. Brown, D. Prieswerk, M. Sand, I. Stocco, A. Young]. – Ontario. – Ontario Council for International Cooperation, 2005. – 37 p.
4. Leeman Y., Ledoux G. Preparing teachers for intercultural education / Y. Leeman, G. Ledoux // Teaching Education. – 2003. – №13 (3). – P. 279-292.
5. Nordgren Rollin D. Globalization and Education: What We Must Know and Be Like for Success in the Global Village / D. Nordgren Rollin // Phi Delta Kappa. – 2002. – №84 (4). – P. 318-321.
6. Partnership for 21st Century Skills. Beyond the Tree Rs: Voters Attitude Towards 21st Century Skills. – Tucson, AZ: Partnership for 21st Century Skills, 2007. – 33 p.
7. Reimers F. Educating for Global Competency/ Fernando Reimers. – in International Perspectives on the Goals of Universal Basic and Secondary Education. – eds. Joel E. Cohen, Martin B. Malin. – Routledge Press, 2008. – P. 5-24.

Наталья Авишенюк

ГЛОБАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ АМЕРИКАНСКИХ И КАНАДСКИХ УЧИТЕЛЕЙ

Дано определение сущности глобального образования и глобальной компетентности, которая является неотъемлемым компонентом профессионального развития современного учителя как субъекта международной образовательной реальности. Охарактеризовано трехмерную структуру взаимосвязанных составляющих глобальной компетентности учителя: этическое измерение, деятельностное измерение, академическое измерение.

Ключевые слова: *глобализация, глобальное образование, глобальная компетентность учителя, трехмерная структура глобальной компетентности учителя (этическое измерение, деятельностное измерение, академическое измерение).*

Nataliya Avshenuk

GLOBAL EDUCATION AS CONSTITUENT OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF AMERICAN AND CANADIAN TEACHERS

Globalization has led to increased frequency and increases the types of interaction between people of different socio-cultural origin, mainly due to the rapid development of telecommunication technology, and changing modes of production and trade in goods and services. In this way, globalization is transforming the lives of most people around the world. Whoever enters global competence - will benefit from globalization, while others always have many challenges and problems. The article is devoted to the definition of global education nature, which is to prepare students to work in complex and contradictory globalized world. Global education is a multidimensional phenomenon, and therefore requires the application of complex special items, while teaching them would revealed the essence of globalization have evolved the ability to use that knowledge to solve practical problems and to develop character traits necessary for a teacher to achieve global ethical goals. Global competence is considered an integral component of modern teacher professional development as a subject of international educational reality. Found that global competence represents knowledge about the complex nature of the world, the ability to integrate interdisciplinary process solutions to global problems. The characteristic of three-dimensional structure of interconnected components of teacher global competence is highlighted, namely: the ethical dimension, activity dimension, academic dimension. Significant success in substantiation of global education and global competency has been achieved by American and Canadian researchers and teachers. We hope that their scientific contributions will be useful in the development of national programs for professional development of teachers in Ukraine.

Key words: *globalization, global education, global competency of a teacher, tri-dimensional nature of global competency (ethical dimension, skill dimension, academic dimension).*

Одержано 01.12.2011 р.